

11. Зеленцов А.М., Моделирование тренировки в футболе / А. М. Зеленцов, В. В. Лобановский. – К.: 2003. – 256 с.
12. Соломонко В.В., Лисенчук Г.А., Соломонко О.В. Футбол. Підручник для студентів ВНЗ ФВ і С. Олімпійська література. – Київ 2005. - 295с.
13. Тюленьков С. Ю. Теоретико-методические подходы к системе управления подготовкой футболистов высокой квалификации : монография / С. Ю. Тюленьков. – М. : Физ. культура, 2007. – 352с.
14. Хоркавий Б. Удосконалення системи аналізу змагальної діяльності воротарів у футболі. Молода спортивна наука України : зб. наук. праць з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини. Львів, 2011, N1, с. 339 – 346.
15. Хоркавий Б. Взаємозв'язки показників змагальної діяльності кваліфікованих воротарів у футболі. Молода спортивна наука України: зб. наук. праць з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини. Львів, 2012, № 1, с. 311 – 317.
16. Шамардин А. И. Технология оптимизации функциональной подготовленности футболистов : автореф. дис. на соискание учен. степени доктора. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теория и методика физического воспитания, спортивной тренировки, оздоровительной и адаптивной физической культуры” / А. И. Шамардин. – М., 2000. – 50 с.
17. Шамардин В.Н. Футбол: учеб. пособие для студ., преподавателей спец. учеб. заведений, а также тренеров / В. Н. Шамардин, В. Г. Савченко. - Днепропетровск : Пороги, 1997. - 238 с
18. Шамардин В.Н. Технология управления системой многолетней подготовки футбольных команд высшей квалификации: дис. д-ра наук по физ. воспитанию и спорту: 24.00.01 / Шамардин Валерий Николаевич; Запорож. нац. техн. ун-т. - Запорожье, 2012. - 423 л.
19. Шамардін В.М. Структура техніко-тактичної підготовленості кваліфікованих воротарів у футболі / В.М. Шамардін, Б.В. Хоркавий // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2015. – № 2. – С. 75 – 79.
20. Чирва Б. Анализ действий вратарей при организации атак в играх команд высокой квалификации / Б. Чирва // Теория и практика футбола. – 2003. - № 4 (20). - с. 3 – 7.
21. Arda T. Futbol: Metodologia de la Ensenanza Del Futbol / T. Arda, C. Casal: Paidotribo, 2007. – 336 p.
22. Arques P.U. Futebol Infanto-juvenil – Preparação de Atletas para Testes / P.U. Arques. – São Paulo: Musa, 2005. – 135 p.
23. Bangsbo J. Fitness training in Football / J. Bangsbo. – Copengagen: University of Copengagen, 1994. – 336 p.
24. Bangsbo J. The physiology of soccer – with special reference to intense intermittent exercise / J. Bangsbo. – Copenhagen: Ho+Shtorm, 1993 – 155 p.
25. Bangsbo J. Soccer system and strategies/ J.Bangsbo.- Human Kinetic, 2000. -144 p.
26. Batista N. R. Formacion Del Futbolista / N. R. Batista. – País de Origen: Argentina, La Tierra del Futbol, 2007. – 23 p.
27. Bonaccorso S. Coaching Soccer 10 to 15 Year Olds: Planning Technical and Tactical Training / S. Bonaccorso. – Michigan: Reedswain Publishing, 2001. – 251 p.
28. Carling C. Handbook of soccer match analysis: a systematic approach to improving performance / C. Carling, A. M. Williams, T. Reilly. – London: Routledge, Taylor & Francis Group, 2005. – 171 p.
29. Carney J. The Art of Coaching Youth Soccer: Match Related Drills and Exercises for Fun and Winning / J. Carney. – Michigan: Reedswain Publishing, 2002. – 99 p.
30. Chmura J. Bioenergetyka wysiiku piikarza podczas meczu/ J.Chmura. – Sport Wyczynowy. 1997. -11-12.-p.17-23.
31. Harley J. A Motion analysis of match-play in elite U12 to U16 age-group soccer players / J. A. Harley, C. A. Barnes, M. Portas [et al.] // J Sports Sci. – 2010. – N 28(13). – P. 1391–7.
32. Harre D. Principles of Sports Training / D. Harre. - Berlin: Sportverlag, 1982. – 231 p.
33. Horta L. Prediction factors of athletic performance in elite Portuguese soccer players / L.Horta, L. Cunha, C.Rio.- Soience a Sports, 2000. – 6. – P. 334-335.
34. Katis A. Effects of small-sided games on physical conditioning and performance in youth soccer players / A. Katis, E. Kellis // J. Sports Sci. Med. – 2009. – N 8. – P. 374–80.
35. Kirkendall D. T. Anatomy football / D. T. Kirkendall – Champaing: Human kinetics, 2011. – 213 p.
36. Malina R. M. Talent identification and selection in sport / R. M. Malina // Sportlight in youth sports. – 1997. – Vol. 20 (1). – P. 2–4.
37. Malina R. M. Growth, Maturation & Physical Activity / R. M. Malina, C. Bouchard, O. Bar-Or. – Leeds UK: Human Kinetics, 2004. – 712 p.
38. Olbrecht J. Plannen, periodizeren, trainen bijsturen en winnen: handbook voor modern zwevtraining / J. Olbrecht. – Antwerpen: F&G Partners, 2007. – 239 p.
39. Oscar P. El juego de posicion Del F. C. Barcelona. Concepto y entrenamiento / P. Oscar, O. Cano. – Vigo: Moreno & Conde S.L. 2012. – 123 p.

Юденюк В.

Чернігівський національний педагогічний університету імені Т.Г. Шевченка

ОЦІНЮВАННЯ ТА ПЕДАГОГІЧНИЙ КОНТРОЛЬ ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ РУХОВИХ НАВИЧОК УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

Стаття присвячена узагальненню та систематизації даних, накопичених щодо педагогічного контролю рухових навичок учнів середнього шкільного віку. Окреслено основні положення та функції системи контролю, а також проблеми, які склалися в сучасних умовах щодо оцінювання та педагогічного контролю у фізичному вихованні школярів та шляхи їх

вирішення. Обґрунтовано загальні основи та критерії системи оцінювання, методи оцінки фізичного розвитку, фізичної підготовленості, рівня сформованості рухових навичок учнів середнього шкільного віку.

Ключові слова: фізичне виховання, педагогічний контроль, оцінювання, школярі, фізичний розвиток, рухові навички.

Юденюк Віталій. Оценивание и педагогический контроль физического развития двигательных навыков учащихся основной школы. Стаття посвящена обобщению и систематизации данных, накопленных по проблеме педагогического контроля двигательных навыков учащихся среднего школьного возраста. Определены основные положения и функции системы контроля, а также проблемы оценивания и педагогического контроля в физическом воспитании школьников, которые сложились в современных условиях, и пути их решения. Представлены общие основы и критерии системы оценивания, методы оценки физического развития, физической подготовленности, уровня двигательных навыков учащихся среднего школьного возраста.

Ключевые слова: физическое воспитание, педагогический контроль, оценивание, школьники, физическое развитие, двигательные навыки.

Yudenok Vitaliy. Evaluation and pedagogical control of the physical development of motor skills of secondary school age children. The article is devoted to generalization and systematization of data accumulated on pedagogical control of motor abilities of secondary school age children. The analysis of scientific literature showed the importance of pedagogical control to improve managing efficiency of physical education process at school. The basic terms and functions of control were outlined. There were identified the problems of evaluating and pedagogical control in physical education of schoolchildren that have developed in nowadays. Among them are imperfect system of testing physical fitness of children, low interest of pupils in physical education, negative attitude of parents to test indicators of physical fitness of schoolchildren, as well as negative emotions of pupils (especially with low- and middle-readiness) caused by testing, as a result are decreasing the desire to do physical exercises and deterioration of health etc. The experts suggest to repair the traditional communication of family and school, review testing system, increase the motivation to exercise, use differentiated approach etc to solve the problems that have developed.

The general principles and criterias for the evaluation system were substantiated, there were identified evaluation methods of physical development, physical fitness and motor skills formation of secondary school age children. There are a lot of methods that have been using to evaluate the physical development of children. The most available in the pedagogical process are: visual, anthropometric, tables method, indexes method, methods for assessing biological age etc. The level of physical fitness of schoolchildren is investigated by motor tests.

Keywords: physical education, pedagogical control, evaluation, schoolchildren, physical development, motor skills.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій. В умовах погіршення екологічної ситуації, різних соціальних чинників, збільшення типів захворювань населення тощо, фахівці наголошують на необхідності зміцнення здоров'я дітей та підлітків, зокрема, засобами фізичного виховання [12; 13; 14 та ін.]. Ефективність системи фізичного виховання забезпечується управлінням. У фізичному вихованні під управлінням розуміють процес спрямованої, контрольованої та регульованої зміни фізичних і духовних можливостей людини відповідно до поставленої мети. Критерієм ефективності цього процесу є рівень здоров'я населення, рівень фізичної працездатності та соціальної дієздатності [5, с. 90; 13, с. 348]. Отже, одним із основних напрямків, спрямованих на зміцнення здоров'я та розвиток фізичних якостей учнів, є ефективне управління процесом фізичного виховання в школі, складовими якого є планування та контроль.

Аналіз доступної нам літератури показав, що дослідження шляхів удосконалення процесу фізичного виховання школярів є актуальним науковим питанням, якому присвячені численні праці як зарубіжних [16 – 22 та ін.], так і вітчизняних [1; 2; 7; 13 – 15 та ін.] науковців. Однак дані, накопичені щодо проблеми педагогічного контролю рухових навичок учнів середнього шкільного віку не є вичерпаними, потребують більш глибокого вивчення, узагальнення та систематизації. Вищезазначене й обумовлює актуальність нашого дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри соціальної роботи Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка та кафедри безпеки життєдіяльності, фізичного виховання та здоров'я людини Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Мета дослідження – на основі узагальнення спеціальної науково-методичної літератури обґрунтувати основні положення щодо оцінювання та педагогічного контролю фізичного розвитку рухових навичок учнів середнього шкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Збір інформації про стан об'єкта управління та порівняння його дійсного стану з запланованим, називається контролем [5, с. 95]. Основна мета контролю у фізичному вихованні полягає у виявленні адекватності педагогічно спрямованих впливів та їх ефектів запланованим результатам [7, с. 7]. Цілеспрямоване управління підготовкою школярів повинно здійснюватися на основі комплексного контролю, провідне місце в системі якого належить педагогічному контролю (здійснюється вчителем фізичної культури). Контрольні функції вчителя фізичної культури в школі включають оцінювання теоретичних знань, фізичного розвитку та фізичної підготовленості учнів, педагогічне спостереження за процесом фізичного виховання, навчання дітей особливостям проведення самоконтролю тощо [7; 12; 13 та ін.]. Враховуючи основні функції, покладені суспільством на урок фізичної культури в школі (розвиток фізичних якостей та зміцнення здоров'я дітей в процесі занять з метою підготовки учнів до майбутньої трудової діяльності), провідне місце в системі педагогічного контролю належить оцінюванню, в ході якого вчитель отримує об'єктивну інформацію про фізичний розвиток рухових навичок учнів і, при виникненні невідповідності, приймає необхідні рішення щодо корекції процесу фізичного виховання.

Варто зауважити, що оцінювання навчальних досягнень учнів виконує надзвичайно важливі функції [4]: контролюючу, навчальну, діагностико-коригувальну, стимулювально-мотиваційну, виховну.

Разом з тим, аналіз наукової літератури дозволяє зауважити наявність ряду проблем, які склалися в сучасних умовах щодо оцінювання та педагогічного контролю в системі фізичного виховання школярів: негативне ставлення батьків до тестування показників фізичної підготовленості учнів, а також негативні емоції школярів (особливо з низьким і середнім рівнем підготовленості), викликані тестуванням, внаслідок чого різке зниження бажання виконувати фізичні вправи та погіршення здоров'я; недосконалість системи тестування фізичного розвитку та підготовленості учнів; низький інтерес учнів до фізичного виховання тощо [1; 2; 6 та ін.].

Для вирішення проблем, які склалися, фахівці пропонують налагоджувати традиційні зв'язки сім'ї та школи, переглядати систему тестування, підвищувати в підлітків мотивацію до занять фізичними вправами за рахунок розвитку усвідомленого ставлення до рухових дій, збільшення освітньої цінності уроків, диференційованого підходу до учнів тощо [2; 3; 6 та ін.].

Актуальність обраного напрямку дослідження обумовлює необхідність дослідження особливостей педагогічного контролю фізичного розвитку рухових навичок учнів основної школи.

Оцінювання навчальних досягнень учнів на уроках фізичної культури, відповідно до навчальної програми з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів: 5 – 9 класи [8], може здійснюватися за такими видами діяльності:

- засвоєння техніки виконання фізичної вправи;
- виконання навчального нормативу (з урахуванням динаміки особистого результату);
- виконання навчальних завдань під час проведення уроку;
- засвоєння теоретико-методичних знань.

Для оцінювання розвитку фізичних якостей використовуються орієнтовні навчальні нормативи (містяться в програмах варіативних модулів), які розроблено для кожного року вивчення. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів із фізичної культури затверджені наказом МОН України від 05.05.08 № 371.

Особливе місце в системі педагогічного контролю займає дослідження фізичного розвитку учнів – комплексу ознак, які характеризують морфофункціональний стан організму, рівень розвитку фізичних якостей та здібностей, необхідних для життєдіяльності організму. Показники фізичного розвитку характеризуються соматометричними величинами – довжина, маса тіла, окружність грудної клітки; фізіометричними – фізична працездатність, рівень розвитку фізичних якостей; соматоскопічними – розвиток кістково-м'язової системи, насичення кров'ю, відкладення жиру, статевий розвиток, будова тіла, постава [7, с. 25].

Для оцінки фізичного розвитку дітей середнього шкільного віку використовують велику кількість методів, серед яких найбільш доступними в процесі педагогічного контролю є: візуальні, плантоконтурографічні, антропометричні, метод таблиць, метод індексів, біоімпедансний аналіз, методи оцінки біологічного віку тощо [7; 9; 10; 13 та ін.].

З метою дослідження рівня фізичної підготовленості дітей та підлітків використовують ізольовані рухові тести, спрямовані на конкретну рухову активність і норми її оцінювання та комплекси рухових тестів з нормативами оцінки кожного тесту, а також усього комплексу тестів [7, с. 214; 11 та ін.].

Отже, оцінювання основних рухових якостей школярів (сили, швидкості, витривалості, гнучкості, спритності) здійснюється вчителем фізичної культури в процесі педагогічного тестування. Серед найпоширеніших тестів для оцінки рухових якостей учнів середнього шкільного віку, які є доступними для використання в школі, відповідають вимогам надійності та інформативності [7; 11; 13; 15 та ін.], можна назвати: біг на 30, 60, 100 м (швидкість), стрибок у довжину з місця та з розбігу, кидок малого м'яча на дальність (швидкісно-силові якості), нахил тулуба вперед з положення сидячи, вправа «міст», викрут гімнастичної палиці (гнучкість), човниковий біг 4 x 9 м (спритність), перекид вперед і назад, утримання рівноваги (координаційні здібності), кистьова динамометрія (статична сила), вис на зігнутих руках, сід «кутом» (силова витривалість), згинання-розгинання рук в упорі лежачи, підтягування на поперечині та згинання-розгинання тулуба з положення лежачи в сід (силова витривалість, якщо на час – швидкісно-силова витривалість) тощо.

Педагогічний контроль рівня сформованості рухових навичок школярів здійснюється з використанням орієнтовних навчальних нормативів, відповідно до варіативного модуля та року його вивчення. Наприклад, передачі та штрафні кидки (баскетбол), різновиди передач і подач (волейбол), різновиди передач, ведення та удари по м'ячу (футбол) тощо [8].

Починати педагогічний контроль необхідно з визначення вихідного рівня можливостей і готовності учнів до виконання запропонованих завдань з метою вивчення динаміки зміни показників, яка виявляється в результаті оперативного контролю (оцінка реакцій організму школярів на запропоноване фізичне навантаження), поточного (оцінка поточних станів, які є наслідком фізичних навантажень у серії занять) та етапного (оцінка системи занять у межах певного етапу – чверті, семестру, навчального року) [7; 12; 13; 14; 15 та ін.].

Висновки.

1. Аналіз наукової літератури засвідчив важливість використання педагогічного контролю для підвищення ефективності управління процесом фізичного виховання в школі.

2. У результаті узагальнення та систематизації даних, було обґрунтовано основні положення контролю в процесі фізичного виховання, функції оцінювання, ряд проблем, які склалися в сучасних умовах щодо оцінювання та педагогічного контролю школярів та шляхи їх вирішення.

3. Виявлено основні напрямки здійснення педагогічного контролю в процесі фізичного виховання: оцінка фізичного розвитку, фізичної підготовленості, рівня сформованості рухових навичок, теоретичних знань учнів.

Перспективи подальших досліджень передбачається провести в напрямку розробки сучасної ефективної системи оцінювання та контролю фізичного розвитку рухових навичок учнів основної школи.

Література

1. Билецкая В. В. Характеристика подходов к оценке физической подготовленности школьников / В. В. Билецкая // Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2010 – № 1. – С. 9-12.
2. Боднар І. Обґрунтування тестів і нормативів системи поточного контролю фізичної підготовленості і здоров'я учнів середнього шкільного віку / І. Боднар // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Фізична культура і спорт : зб. наукових праць / [за ред. Г. М. Арзютова]. – Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. – Вип. 10 (65) 15. – С. 31-35. (Серія № 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури»).
3. Данилевич М. В. Співпраця сім'ї та школи у фізичному вихованні учнів середнього шкільного віку : автореф. дис. кандидата наук з фіз. виховання і спорту : [спец.] 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / М. В. Данилевич. – Луцьк, 1999. – 17 с.
4. Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://osvita.ua/school/estimation/2358/>.
5. Костюкевич В. М. Теорія і методика спортивної підготовки (на прикладі командних ігрових видів спорту) : [навчальний посібник] / В. М. Костюкевич. – Вінниця : Планер, 2014. – 616 с.
6. Круцевич Т. Оцінка як один із факторів підвищення мотивації учнів до фізичної активності / Т. Круцевич // Фізичне виховання в школі. – 1999. – № 1. – С. 47-50.
7. Круцевич Т. Ю. Контроль у фізичному вихованні дітей, підлітків та молоді / Т. Ю. Круцевич, М. І. Воробйов, Г. В. Безверхня. – Київ : Олімпійська література, 2011. – 224 с.
8. Навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів : 5-9 класи / авт. : Т. Круцевич, С. Дятленко, І. Турчик [та ін.]. – Київ, 2009. – 116 с.
9. Николаев Д. В. Биоимпедансный анализ состава тела человека / Д. В. Николаев, А. В. Смирнов, И. Г. Бобринская, С. Г. Руднев. – Москва : Наука, 2009. – 392 с.
10. Савка В. Г. Спортивная морфология : [учебное пособие] / В. Г. Савка, М. М. Радько, А. А. Воробьев [и др.]. – Черновцы : Книги – XXI, 2005. – 196 с.
11. Сергієнко Л. П. Тестування рухових здібностей школярів / Л. П. Сергієнко. – Київ : Олімпійська література, 2001. – 440 с.
12. Теоретико-методичні основи контролю у фізичному вихованні та спорті : монографія / В. М. Костюкевич, Є. П. Врублевський, Т. В. Вознюк [та ін.] ; [за заг. ред. В. М. Костюкевича]. – Вінниця : ТОВ «Планер», 2017. – 218 с.
13. Теория и методика физического воспитания : в 2-х тт. / [под ред. Т.Ю. Круцевич]. – Київ : Олимпийская литература, 2003. – Т. 1: Общие основы теории и методики физического воспитания. – 2003. – 424 с.
14. Теория и методика физического воспитания : учеб. [для студ. фак. физ. культ. пед. ин-тов по спец. 03.03 «Физ. культура»] / [под ред. Б. А. Ашмарина]. – Москва : Просвещение, 1990. – 287 с.
15. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів / Б. М. Шиян. – Ч. 1. – Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2001. – 272 с.
16. Coe D. P. Effect of physical education and activity levels on academic achievement in children / D. P. Coe, J. M. Pivarnik, C. J. Womack, M. J. Reeves, R. M. Malina // *Medicine & Science in Sports & Exercise*. – 2006. – Vol. 38(8). – P. 1515-1519.
17. Donnelly J. E. Classroom-based physical activity, cognition, and academic achievement / J. E. Donnelly, K. Lambourne // *Preventive Medicine*, 2011. – Vol. 52 (Suppl. 1). – P. 36-42.
18. Kohl H. W. Approaches to physical education in schools / H. W. Kohl, H. D. Cook, – US: National Academies Press. – 2013. – 260 p.
19. Gallahue D. Developmental physical education for all children / D. Gallahue, F. Donnelly – Champaign: Human Kinetics, 2003. – 198 p.
20. Mullender-Wijnsma M. J. Improving academic performance of school-age children by physical activity in the classroom: 1-year program evaluation / M. J. Mullender-Wijnsma, E. Hartman // *Journal of School Health*. – 2015. – Vol. 85, Issue 6. – P. 365-371.
21. Strong W. B. Evidence Based Physical Activity for School-age Youth / W. B. Strong et al // *The Journal of Pediatrics*. – 2005. – Vol. 146, Issue 6. – P. 732-737.
22. Xiangli Gu. Physical Activity, Physical Fitness, and Health-Related Quality of Life in School-Aged Children / Gu Xiangli, Mei Chang, A. Melinda. Solmon // *Journal of Teaching in Physical Education*. – 2016. – Vol. 35, Issue 2. – P. 117-126.ite Athletes. – 2000. -11. – P. 356-362.